

SANT MARTI D'ALANZELL DAVERS 1400

Contribució a l'estudi evolutiu d'un domini senyorial mallorquí.

Josep Fc. LÓPEZ BONET

El nom de l'alqueria del terme de Petra "Sant Martí de l'Alanzell" o "El Anzell" ("la honor de Son Sant Martí", a algún moment de la seva història) és un d'aquells que, per diversos atzars, comparèixen repetidament als ulls de l'historiador enfrontat amb la problemàtica de l'economia rural mallorquina a l'edat Mitjana i que, gràcies a l'interés que ha merescut per part de notables estudiosos, ha assolit una espècie de caràcter paradigmàtic.¹ Per això pens que, si bé d'un interès potser limitat, no és del tot inútil el procedir ara a la presentació d'un document datat l'any 1400 (i copiat, no sabem amb quin motiu, al segle XIX) que es refereix a una disputa sobre el règim tributari decimal aplicable a dita possessió.

El nom de l'alqueria de l'Alanzell (devegades també presentada erròniament com "de l'aucell") va despertar ja l'interés de Jacques Brisson al seu article "Note statistique sur le repartiment de Majorque" publicat al B.S.A.L. n° XXXIII de 1968², en el seu caràcter de cas destacat de permanència d'una gran propietat des del repartiment (1232) conseqüent a la conquesta de l'illa (1229) fins a la segona meitat del segle XIX (cadastre de 1860).

Posteriorment, com s'ha dit, Montaner i Le Senne publicaven, a 1978 el seu "Documentación medieval sobre la honor de Sant Martí" i, tres anys després, i dins el seu estudi "En torno a la evolución del modelo de sociedad en el reino de Mallorca", el Prof. Alvaro Santamaria dedicava un capítol a l'alqueria de Sant Martí de l'Alanzell, com a exemple d'un cas de instauració, en

¹ Aina LE-SENNE i P. MONTANER "Documentación medieval sobre la Honor de Sant Martí" a *Fontes Rerum Balearium* vol. II n° 2. Fund. Bartolomé March. Mallorca 1978.

Alvar SANTAMARIA ARANDEZ "En torno a la evolución del modelo de sociedad en el reino de Mallorca (s. XIII-XVIII)" a *Estudios Balearics* n° 3. Diciembre 1981, al capítol V°. "El ejemplo del dominio de San Martí de Alanzell".

² Utilitzat pel mateix autor com a primera part de l'article "Origen y decadencia de la gran propiedad en Mallorca", publicat en traducció de A. Barceló al "Boletín de la Cámara Oficial de Comercio, Industria y Navegación" corresponent a 1969.

el període 1318-1338, d'un domini jurisdiccional sobre uns terrenys que havien revertit, feia poc temps, a la corona, domini conferit a Nicolau de Sant Just, tresorer del rei Sanxo i personalitat política destacada.

L'excelent qualitat d'aqueixos treballs i la seva accessibilitat ens dispensarà, doncs, de retornar a exposar els antecedents històrics i les circumstàncies de la constitució del domini senyorial vinculat als Sant Just fins que Arnau Sureda, protagonista del document que presentam, l'adquirí, davers 1396, de la curia del Batle de Mallorca, que la posava en venda a instàncies dels creditors de Guillem de Sant Just.³

Seria el llinatge dels Sureda el que, fins al s. XIX, aniria vinculat amb la possessió de Son Sant Martí ja que, a 1773 "La Anzell" "Boscana" "Albadallet" (noms sempre vinculats entre si, al s. XIV) i altres possessions compareixen encara com a possessió del "Sr. Sureda de San Martí" a un inventari publicat pel prof. Josep Joan Vidal al mateix nombre de "Fontes Rerum Balearium" on es publicava el treball de Montaner i Le Senne⁴, inventari relacionat, precisament, amb la qüestió del delme, com el protocol que ara publicam.⁵

³ "Arnaldo Sureda y Sant Martí vistió la púrpura de su patria, por el estamento de ciudadanos, en los años de 1298, 1401, 1406, 1412, 1420, 1423, 1428, y 1437: sirvió a D. Alonso V en la guerra de Nápoles con una galera capitaneada por él y armada a sus costas, en la cual iban también sus hijos Pablo y Salvador: fue el primer feudal de San Martí, de Alanzell, Boscana, Alcudiarrrom, Llobregat, Albadallet, Maria y otros estados; poseyó diezmos reales de Petra y Mianes, y fue señor de la jurisdicción civil de dichos lugares, en virtud de real privilegio de enero de 1442". BOVER, Joaquín María "Nobiliario Mallorquín". Ed. facsímil de la de 1850, José J. de Olañeta, editor. Barcelona 1983. El pròpi document que analitzam ens dispensa de fer massa càs a alguns termes utilitzats per Bover a aqueix epígraf, com és ara el de "feudal" i l'al·lusió als "diezmos reales de Petra y Mianes".

⁴ José Juan VIDAL "Dos inventarios sobre los predios de Mallorca del siglo XVIII" a Fontes Rerum Balearium, ibidem. p. 373 a 432.

⁵ Hem d'advertir, emperò, que, potser fruit de diversos "establiments" i divisions posteriors a 1400, el topònim de "San Martí" pateix alguns desdoblaments corresponents a fragmentacions territorials. Així, a un "informe sobre el modo de delmar a Petra" extret de la Curia de la Porció Temporal el mateix any de 1773 (Arxiu Capitular, caixa 16418 del registre Miralles), compareixen les següents cavalleries:

— del marquès de Cotoner

— otra especie de cavalleria que se llama de San Martín, oy Lleobregat;

a una nota anexa, donant detall més espicellat de les cavalleries de Petra, compareix una altre divisió, en tres grups:

— la cavalleria del marquès d'Ariany

la cavalleria de Dn. Juan Font Belloto

cavalleria de San Martí, olim de los padres Jesuytas espulsos.

— cavalleria del Marqués de San martí y Vilafranca

cavalleria del Llabregat

— cavalleria de Dn. Juan Batta. Desbach Bisba que fonch de Urgel que consistex ab el Predio Son Bachs y el Refal lo dins Petra".

El 25 de novembre del mateix any, a una "Relación de casi todas las cavallerias de Mallorca y modo de diezmar sus frutos (Arxiu Capitular, ibidem) consegüent a una reial provisió de 23 de juliol, es dona la mateixa distribució per a Petra y Vilafranca.

Tenim, doncs, ja a 1773, una cavalleria de Sant Martí que havia sigut dels jesuïtes, una cavalleria del Marqués de Sant Martí i Vilafranca i una "especie de cavalleria" de Sant Martí que es diu "Lleobregat" o "Llobregat". Segons BOVER (op. cit.) el primer marquès d'Ariany va ésser D. Marcos Antonio Cotoner y Sureda (pp. 122) per reial despatx de 3 d'agost de 1717; el títol de marquès de Vilafranca fou concedit a D. Francisco Sureda de Sant Martí y Zaforteza a 17 d'agost de 1708 per l'arxiduc d'Àustria, emperó no va tenir efecte

Aquest document, per altra part, recull també una espècie de panoràmica històrica de l'alqueria, des de que, al repartiment, va ésser inclosa en la porció dels cavallers Templers fins a la data del plet, que ofereix, endemés, l'alicient adicional d'haver sigut elaborada i presentada pel notari Mateu Salzet, tan conegut dels historiadors illencs per les anotacions amb virtualitat de crònica que ens va transmetre i que inclogué Alvar Campaner fragmentàriament al seu "Cronicón Mayoricense".⁶

El Document

Provarem doncs, de donar una síntesi del document, redactat pel notari públic Joan de Rieria i d'aquells aspectes més destacables referits a Sant Martí provant, també, de situar els paràmetres essencials de la disputa que originà el plet que es resol.

1) La qüestió es suscita entre Arnau Sureda, de Manacor, detentador del domini directe de la Honor de Sant Martí, per una part, i els representants del bisbe D. Lluís de Prades⁷ i del Capítol de la Seu, conjuntament, per l'altre.

2) L'aspecte debatut és el de la meitat del delme dels àrids que correspon a bisbe i capítol⁸ i que s'ha negat a pagar Arnau Sureda des de que se va fer càrrec de "Sant Martí" i del domini directe, a 1396, al·legant exempció per privilegi senyorial anexe a la possessió de la finca i, per tant, extensiu als seus emfiteutes i arrendataris.

Efectivament, a algunes de les possessions de Barons o Cavallers, sovint, d'un 25 a un 50% del delme correspon a aqúicix⁹ i l'altre meitat és la que es reparteix entre bisbe-i-capítol i rei (representat pel Procurador Reial del Reial Patrimòni). A les possessions del reialenc o alodials de quancevol altre casta, el delme es paga sempre meitat i meitat entre rei i bisbe-i-capítol.

El conflicte amaga, doncs, una pugna relativa no a la qualitat d'Arnau Su-

davant la victòria dels contingents felipistes fins a 25 de novembre de 1760 que s'el va concedir al seu net D. Salvador Sureda de Sant Martí y Cotoner.

Així, doncs, ens queda la incògnita pel moment de saber quin títol tengueren els jesuïtes sobre una "cavalleria del Llabregat" que, com hem vist a la nota 3 formava part del domini adquirit per Arnau Sureda a 1396.

⁶ "Antiguo notario cuyos protocolos obran en el archivo de esta Iglesia Catedral; en ellos ocupó aquel funcionario las primeras y últimas hojas con multitud de noticias de hechos ocurridos en su tiempo... Las noticias de Salcet abrazan un período de tiempo intermedio entre 1372 y 1408, aunque con algunos claros a causa de haber desaparecido los protocolos de 1400, 1401 y 1402, y no consignar ninguna el de 1389". CAMPANER y FUERTES, Alvaro "Cronicón Mayoricense", Ed. facsímil de la de 1881, Luis Ripoll ed. Palma de Mca. 1967.

⁷ Que, si bé ostentà el bisbat de l'illa des de 1.4.1392 a 1429, no arribà a Mallorca fins a 1423. Segons FURIO, Antoni "Episcopologio de la Santa Iglesia de Mallorca" Imprenta a cargo de D. Juan Guasp. Palma 1852.

⁸ Vegis el meu article "L'estudi del delme recaptat per la procuració Reial de Mallorca en el segle XIV i el seu interès respecte a l'aproximació a la conjuntura agrària" a B.S.A.L. n° 39 p. 381-406 de 1983.

⁹ El que s'arribarà a anomenar "dret de Donzell", es a dir, per extensió del terme "domicelli", el que pertoca a aquell que no està en possessió de la dignitat de cavaller però que, si bé no formalitzat, ostenta ple dret a algún tipus de dignitat cavalleresca o nobiliària.

reda sino a la pretensió d'anexionar a la titularitat territorial els privilegis jurisdiccionalment conferits al llinatge de l'anterior detentador, i això com a tal adquirent de la finca mitjançant una transacció exclusivament mercantil. L'Església creu que no té dret a cap mena de privilegi tributari, mentre Sureda entén la clara vinculació de les exempcions a la finca.

3) Després de varies fases del plet, es decidí ambdues parts a acudir de una manera definitiva a uns àrbitrs elegits i acceptats conjuntament. El document que es presenta constitueix un testimoni de la sentència promulgada pels dits àrbitrs que varen ser Arnau Albertí, cavaller i jurisperit i Miquel Falcò, llicenciat en dret i, a la vegada, Rector de la Parròquia de Sóller.

Amb tal elecció, ambdues parts es comprometien a obeir sense apelació ni recurs la sentència que dictassin aqueixos àrbitrs, so pena de 500 lliures de reials de Mallorca que abonaria el contrafactor, meitat a l'altre part i meitat al fisc de la Curia que correspongués.

4) Acte seguit, el notari Pere Vidal presentà la seva argumentació, en representació del bisbe i el capítol catedralici, argumentació que, en essència, ve a afirmar:

- a) Arnau Sureda va succeir al difunt Guillem de Sant Just en el domini directe i alodial (és a dir, exempt de quancevol dependència senyorial d'un tercer) de l'alqueria del Anzell, que comprèn diverses parcel·les i possessions arrendades en emfiteusi a diversos pobladors.
- b) Des de feia més de 40 anys (és a dir, al menys des de 1356, època d'una certa recuperació de la productivitat agrària que devia esser recordada com a de certe plenitud i benestar, entre les greus crisis de 1343-1350 i 1370-78) s'havia pagat sempre a l'Església de Mallorca la meitat del delme del gra, segons la següent distribució:
 - 2'5% al rector de Petra, en concepte de primícia
 - 3'75% al bisbe i capítol
 - 3'75% (no mencionat) al rei
 10'00% de taxa sobre la producció efectiva.
- c) Allò que el procurador de l'Església calcula que constitueix el desè del que es va collir durant els darrers 4 anys és el que segueix: (q.= quarteres; b.= barcelles; al.= almuts)

ANY	BLAT	ORDI
1396	54 q.	4'4 al. 37 q. 2 b. 1 al.
1397	54 q.	4'4 al. 33 q. 15 al.
1398	54. q. 2 b.	0'5 al. 35 q.
1399	47 q. 4 b.	2'5 al. 29 q. 2'5 al.

Per tant, pertanyen al bisbe i capítol:

	BLAT:			ORDI		
1396	27 q.			18 q.	4 b.	0'5 al.
1397	27 q.		2'25 al.	16 q.		5'5 al.
1398	27 q.	1'25 b.		17 q.	3 b.	
1399	23 q.	15 b.	1'25 al.	14 q.	3 b.	1'25 al.

10

5) Acte seguit, els representants de Sureda, el notari Mateu Salzet i l'escrivent Joan Lugany, presentaven les següents al·legacions, que son el principal centre d'interès, pel que toca als historiadors, del document:

- L'alqueria de Sant Martí de Alanzell, junt amb altres possessions pertanyents a la mateixa, fou posseïda per l'Ordre dels cavallers Templers i després pels de Sant Joan de Jerusalem i, per tal, eren els cavallers de l'Ordre respectiva ¹¹ els que percebien dels seus arrendataris el delme (un 1/10) i la tasca (1/11^c).
- Quan es va eliminar l'Ordre dels Templers (1312) acabat d'accedir el rei Sanç a la corona, varen sorgir diferències respecte als drets sobre l'alqueria entre el monarca i l'Ordre dels Hospitalaris de Sant Joan de Jerusalem, representada pel Comanador Arnau de Soler, arribant-se a una certa transacció a resultes de la qual l'Ordre entregava l'alqueria al rei, amb tots els seus annexes territorials, pertinences, drets i rèdits, entre els quals hi estaven inclosos els drets de delme i tasca que percebien abans les Ordres que ho havien posseït.
- El rei en Sanç la va donar al seu tresorer Nicolau de Sant Iust, amb tots els drets i amb franquícia del "mig delme"¹² i altres immunitats.
- El règim decimal que practicaven els Templers i els Hospitalaris de Sant Joan, i que es va transmetre a Sant Iust era el següent:

5% exempte, a favor del senyor del domini
 2'5% al rector de la parròquia
 1'25% al rei
 1'25% a bisbe i capítol

10'00% de prestació decimal, sobre la producció efectiva.

Aquest règim era l'aplicat igualment a Barons, prelats i Cavallers.

- El mateix règim fou l'aplicat per Guillem de Sant Iust, qui convocava als delmers als seus graners després de la collita (el que ja denota situació de privilegi i discrecionalitat, doncs legalment era

¹⁰ Observem que no es fa menció de la part del rector, que potser havia siguda ja compensada d'alguna manera per Sureda.

¹¹ Les Ordres militars, com es sap, estaven exemptes de quancevol tipus de tributació.

¹² Posteriorment, al apartat 6.i), veurem el que és el "mig delme".

obligatori estar a disposició dels delmers, que taxaven sobre el mateix conreu o era), havent-se mostrat aquells sempre conformes i, si havia tributat de més en algun cas o si, per mala fe dels recaptadors, l'Església havia percebut més d'aquells percentatges, no devia caure sobre Sureda la "quasi dementia" del seu antecessor (el que ens revela un grau d'indiferència i absentisme que no fa estrany el dugués a la ruïna).

6) La deposició de testimonis i la propagació d'aquestes al·legacions varen ser, per lo vist motiu de greus discòrdies i altercats, obligant a una nova exposició dels procuradors de Sureda, Salzet i Lugany, qui provaren, acte seguit de basar en el testimoni històric les seves aseveracions:

- a) Els Comtes de Barcelona gaudien d'un especial privilegi dels papas pel que se'ls concedida la plena administració dels delmes predials¹³ de les terres que conquerissin dels pagans i duguessin a la fe cristiana, amb plena potestat de retenir-lo o cedir-lo a altres, a voluntat, privilegi que posseïen els reis d'Aragó al moment de conquerir l'illa.
- b) Tant a Catalunya com a altres regnes del rei d'Aragó aqueix retenia el delme íntegre o, en els casos de porcions en condomini, el compartia amb els respectius Barons, Cavallers o ciutadans, indistintament.
- c) Tant a Catalunya com a Rosselló, Cerdanya, València i Aragó, els delmes predials estaven en mans de laics, tant en alòdis (possessió lliure de cap servitut) com en feus, i podien esser motiu de transmissió, al igual que altres tipus de bens temporals, i era creença general que aixó provenia d'aquell privilegi papal.
- d) Apart del caràcter consuetudinari i indubtable d'aqueixa possessió, el Romà Pontífex "actual"¹⁴ coneixia i tolerava la situació i no tenia intenció d'impugnar-la.
- e) Jaume Ier es va retenir, en virtut d'aquell privilegi, el delme de tota l'illa, fent concessions del mateix tant en feus com en francs alodis, als distintins porcioners entre els que es va repartir la possessió territorial illenca, i així els hi concedia els delmes predials

¹³ El de la producció agrària, a diferència del "delme personal" que prové de la indústria o l'activitat humana. El predial pot esser "verd" (llegums, hortalisses, etc...) o "sec" (gra, ferratges...). El "personal" (no ben definit) s'aplica sobre activitats manufacturera o comercials. Hi ha un delme "mixte" (per exemple, la producció de llana pels texells o de la cera) tampoc molt ben destriable. La diferència més clara és que el "predial" s'aplica sobre el producte íntegre sense cap deducció, mentre el "personal" s'aplica sols sobre el benefici net obtingut a resultes de l'activitat o de la comercialització del producte manipulat. Normalment, sols el primer és denominat a Mallorca com a "delme".

¹⁴ No anomena al papa. Creim que s'ha de tractar de Bonifaci IX, encara que a la mateixa data (1394-1404) exerceix simultàniament el seu pontificat a Avinyó Benedicte XIII (el papa Luna), en conflicte amb quasi bé tot el món.

corresponents a la seva porció retenint-se el rei els restants, i la totalitat dins dels territoris de la seva porció de reialenc¹⁵.

f) Temps després es va originar controvèrsia entre els representants dels rei i els porcioners per una part i el bisbe i el clergat per l'altra, que demanaven la percepció íntegra del delme, arguint que els hi pertanyia per dret diví. Aqueixa controvèrsia va ésser duita davant la Santa Seu, pero entretant aquella resolvia, es va arribar al següent conveni¹⁶:

– a la porció règia s'aniria a mitges entre el rei i bisbe i capítol;
– a les altres porcions: 2/3 del delme al baró o cavaller

0'5/3 “ “ al rei

0'5/3 “ “ als bisbe i capítol:

– la primícia aniria, apart, al Rector de l'església parroquial.

g) Quan Jaume III va ésser foragitat de Mallorca (a 1343) se'n va dur amb ell “ad remotissimas partes” tots els documents que hi havia als arxius reials relatius als seus drets, així com el privilegi apostòlic que basa l'argumentació.

h) Per altre part, després del conveni mencionat, l'autoritat apostòlica el va confirmar amb força de privilegi, el que era fama i opinió comuna a Mallorca i que, des de llavors, sempre s'havia practicat així, essent de dret que tot allò que excedís la memòria comuna dels homes tenia vàlidesa i suficient força de convicció si era recolçat pel testimoni de la costum (dret consuetudinari). I així, aquesta manera de delmar havia sigut sempre tolerada pels bisbes i clergat de Mallorca i pels Romans Pontífexs i practicada per quasi tota l'illa¹⁷.

i) Aqueix règim decimal (5% exempte, 2'5% al rector i el demés a repartir en parts iguals entre el rei i el bisbe i capítol) s'acostumava entre els porcioners de la conquesta i, amb la denominació de “media decima” compareixia a tots els títols i documents dels dits porcioners, així com a tot allò que va ésser dels Templers i els seus successors, els Hospitalaris de Sant Joan, adquirint per quançevol títol.

¹⁵ No conec, per ara, altre tipus de delme a Mallorca que el de la producció agrària. D'acord amb l'estudi sobre el delme una síntesis del qual va constituir l'article al B.S.A.L. ja esmentat “L'estudi del delme recaptat...”, el Patrimoni Reial recapta sobre Petra per concepte de delme de bestiar, vi i hortalissa durant tot el segle XIV. Quant a cereal, en recapta sols a 1331 i a 1339, pels motius que després es veurán. Cal entendre, tal volta, que l'esmentat delme “predial” a Mallorca, es refereix preferentment al que a altres llocs anomenarien “delme del sec”, es a dir, del gra.

¹⁶ Creim que es refereix Salzet al conveni de Pariatge suscrit entre el rei Sanç i el bisbe de Mallorca, Guillem de Vilanova, a 1315, mentre estava vacant la Seu Apostòlica, l'estudi del qual estic elaborant dins de la meua tesi doctoral, dirigida pel Dr. Santamaría Arández.

¹⁷ Semble referirse a dos documents pontificis distints: el privilegi papal concedit als comptes de Barcelona (que creim que mai no ha existit, i sí, un als reis d'Aragó i als seus successors, que he localitzat) i el consens al “Pariatge” de 1315 donat pel nou papa Joan XXII i que deu ésser el que es considera extraviat.

La Sentència

Finalment, la sentència dels àrbits disposa, segons els molt distints testimonis rebuts, la manera de delmar a la què s'haurà de sotmetre Arnau Sureda des de llavors, i amb efectes desde 1396:

- el 10% del gra corresponent al delme es distribuirà de la següent forma:
 - un 2'5% al rector;
 - un 3'75% al senyor del domini (el pròpi Sureda)
 - un 3'75% a bisbe i capítol¹⁸.

Sens dubte, d'acord amb els nostres coneixements actuals de la documentació decimal, els àrbits varen emetre un judici salomònic que vulnerava en part la legalitat establerta i el dret consuetudinari ja que, si bé era cert que les possessions del terme de Petra (juntament amb San Joan, Sineu i Sóller) no pagaven delme del blat al rei, aixó era a causa d'una dotació de 4 canongies, sense que, per tant, aquella donació degués recaure en res en perjudici de la part deguda al senyor del domini¹⁹. A la "Relació" que hem esmentat a la nota 5, de 1772, es dona la següent distribució del delme del gra de Petra:

- senyor del domini	50%	
- rector i beneficiat	25%	(18'75% rector)
		(6'25% beneficiat, "prestamista" o "quart")
- bisbe i capítol	12'5%	(6'25% bisbe (6'25% capítol))
- rei (cedit al capítol)	12'5%	12'5% capítol } (18'75 al capítol)

Incidentalment, afegirem que, a dita donació, el rei es reservava expressament els drets que tenia, com a successor dels Templers, en les alqueries de Alanzell, Boscana, Albadallet i de Company, pero aqueixa reserva probablement es va revisar ràpidament ja que, com hem vist a la nota 15, a partir de 1340 el Patrimoni Reial deixà de recaptar "blat" a Petra²⁰.

Inclús a la "Relació" de 1773, i fragmentada ja la "cavallaria" de Sant Martí en varies "cavalleries" separades, totes compareixien exemptes de pagar al rei (exceptuant el delme del vi) i, inclús, estaven exemptes de pagar al rei (exceptuant el delme del vi), totes compareixien exemptes del delme al

¹⁸ Podem col·legir que, amb aqueixa actitud, els àrbits (un cavaller i un clergue) volien equilibrar dues tendències oposades:

- el manteniment del prestigi i les atribucions de Sureda com a senyor del domini directe
- el desig de no transferir al simple adquirent de la finca privilegis sols deguts a la sang i al llinatge de l'anterior possessor.

Nogensmenys ens toca dir que, a Mallorca, desprovista de nissagues de rang superior al de cavaller, era sovint la converssió espontània d'un topònim en llinatge, mètode d'adquisició d'una certa "nobilitat". També cal afegir que aqueix procediment no fou, a algunes èpoques, exclusiu de Mallorca.

¹⁹ la documentació sobre el delme de "les quatre viles" o de les "4 canongies" ha sigut també recopilada per l'autor dins de la documentació de la seva tesi.

²⁰ El terme "blat" s'aplicava a tot el cereal en conjunt incloent, de vegades, les llegums seques.

Reial Patrimoni les terres de reialenc, situació compartida també per San Joan, Sóller i Fornalug²¹

Per una part, el notari Salzet va desconèixer també aqueixa donació (testimoniada, endemés, per tots els llibres de "Rebudes" i "Dades" del Reial Patrimoni corresponents al s. XIV); per l'altre, els àrbitrs prenen model del règim decimal d'altres alqueries de Petra i Villafranca on, efectivament, es practicaven altres tipus de repartiments, perjudicant així a Sureda, que veu reduïts els seus drets des d'un 5% a un 3'75% del gra produït. No hi ha dubte, emperò, de qué, a algú moment (tal volta des del reial privilegi de 1442 citat per Bover) Sureda o els seus succesors varen aconseguir reconduir (com es diu ara) la situació al seu favor i imposar la distribució corresponent a les cavalleries amb dret de "mig delme". Pero aixó, com diria Kipling, "ja és una altre història".

²¹ A Andraig, Calvià i Puigpunyent-Estellencs (constitutives de la baronia del bisbe de Barcelona) no hi havia terres de reialenc, així com tampoc a Pollensa (antiga porció dels Templers); hi havia, emperò, a 1773, cavalleries que tributaven al Patrimoni Reial, el que contribueix a demostrar l'eficàcia del pacte de Pariatge de 1315, que feia tributari de la meitat del delme al rei de totes les possessions de l'illa, fossin o no eclesiàstiques i fossin o no del reialenc.

